

ja publicada en la col·lecció «Les nostres Classics» dos magnífics volums amb les obres catalanes llavors conegudes d'Arnau de Vilanova, fa un bon servei a la cultura catalana en editar ara aquest llibre. És també una manera d'aprofitar bé l'experiència i els coneixements acumulats durant quaranta anys d'AVOMO. Tant de bo que el *De amore heroico* no sigui l'única obra traduïda en aquesta col·lecció i que aquesta iniciativa que ara presentem es pugui repetir altres vegades!

b) El traductor, Sebastià Giralt —ho hem comentat—, s'ha proposat buscar un equilibri entre la fidelitat a les característiques estilístiques de l'original llatí i la voluntat de fer comprensible el text al lector modern. Aquest propòsit no és gens fàcil, i en aquesta obra arnaldiana encara menys, però el traductor se n'ha sortit molt bé. El català de la traducció és elegant, genuí, ben arrelat en la tradició mèdica. Es fa llegir. El professor Giralt, filòleg de formació, domina la llengua de partida i la llengua d'arribada, i domina també el vocabulari mèdic arnaldià. I això es nota i és molt apreciable!

c) I per acabar, per tal que no sembli que el crític ha perdut el sentit crític, dues observacions (més que no pas crítiques). Una primera adreçada al traductor: en algun cas molt concret i aïllat em sembla que l'equilibri buscat s'ha decantat a favor de la voluntat de fer comprensible el text al lector modern. Penso en l'expressió *amor heroicus*: atès que la paraula catalana *heroic* no conserva totes les connotacions del mot llatí *heroicus*, no hauria estat preferible de deixar en llatí aquesta expressió? O, si calgués traduir la paraula al català, per què no fer servir un mot com *(h)ereos* o *hereós* ben documentat en la tradició literària (Icart, Roig...)? Una segona, adreçada a l'editorial: un índex de noms i fins i tot un de temàtic faria més fàcil la consulta del llibre.

A veure si relativament ben aviat podem veure editada en aquesta col·lecció una altra obra mèdica d'Arnau de Vilanova!

Jaume Mensa i Valls

Kirstin BUNGE – Anselm SPINDLER – Andreas WAGNER (ed.). *Die Normativität des Rechts bei Francisco de Vitoria* (Politische Philosophie und Rechtstheorie des Mittelalters und der Neuzeit, II: Untersuchungen, 2), Stuttgart-Bad Cannstatt: Frommann Holzboog, 2011, 416 pp.

En una recensió publicada no fa gaire (*RCatT* 36/2 [2011] 731-733) vàrem presentar l'edició del comentari del teòleg dominicà de l'Escola de Salamanca Francisco de Vitoria a les qüestions 90-108 de la *Summa Theologiae* I/II (*De lege*) de Tomàs d'Aquino. El volum que ara recensionem (integrat en la mateixa col·lecció, però no en la sèrie de *Texte*, com llavors, sinó en la d'*Untersuchungen*) no edita cap text de Francisco de Vitoria, sinó que aplega estudis d'especialistes

internacionals sobre la seva obra, en concret sobre la normativitat de la llei. Aquests estudis foren presentats i debatuts en un Congrés que va tenir lloc a la Universitat Johann Wolfgang Goethe de Frankfurt el desembre de l'any 2008. Ambdós volums són una bona mostra del reconeixement internacional que actualment mereix l'obra d'aquest teòleg, nascut segurament a Burgos i mort a Salamanca l'any 1546.

Efectivament, Francisco de Vitoria figura en un lloc privilegiat en les històries del dret internacional. En canvi, els fonaments teòrics d'aquestes aportacions jurídiques són menys coneguts. I estudiar aquests fonaments teòrics és precisament l'objectiu general de l'obra que presentem. Els estudis aplegats en aquest volum analitzen algun aspecte d'aquests fonaments teòrics, és a dir, de les condicions normatives de validesa del dret: la relació entre dret natural i dret positiu, marc legal i marc polític, filosofia del dret i teologia, etc.

El llibre està estructurat en quatre parts. La primera, dedicada a qüestions de tipus filolòfic, és integrada per un sol estudi: Joachim Stüben, cap de la Nordelbischen Kirchenbibliothek, *Wie soll man Vitoria übersetzen? Einige Gedanken zu Sprache und Inhalt der Relektion «De potestate civili» und des Kommentars zu den Quästionen «De lege» des hl. Thomas*, pp. 3-38, analitza les dificultats interpretatives que plantegen diversos textos de les *Relectiones* i dels comentaris a la *Summa Theologiae*.

Els estudis de la segona part diluciden la relació entre la validesa legal i la racionalitat pràctica. Anselm Spindler, col·laborador científic de l'Institut für Philosophie de la Goethe-Universität de Frankfurt am Main, en la seva contribució *Vernunft, Gesetz und Recht bei Francisco de Vitoria*, pp. 41-71, argumenta la tesi segons la qual Vitoria va concebre una teoria normativo-racional de la validesa legal inspirada en la concepció tomista de la ciència pràctica. El segon estudi d'aquesta part és signat per Juan Cruz Cruz, professor de filosofia de la Universidad de Navarra: *Die praktische Rückführung des menschlichen Gesetzes auf das Naturgesetz: Die «Epikie» bei Vitoria*, pp. 71-98, mostra la manera com el concepte *epikeia* assegura la racionalitat pràctica de les lleis. Els dos articles següents van dedicats a la llei positiva: Augusto Sarmiento, professor de teologia moral de la Universitat de Navarra, en l'estudi intitulat *The obligation to fulfill civil laws according to Francisco de Vitoria*, pp. 99-122, analitza l'antropologia teològica que fonamenta la normativitat de la llei positiva. Per la seva banda, Gideon Stiening, col·laborador científic a la Ludwig-Maximilians-Universität de Múnic, en l'estudi *«Quantitas obligationis»: Zum Verpflichtungsbegriff bei Vitoria —mit einem Ausblick auf Kant*, pp. 123-143, ressegueix els antecedents voluntaristes de Vitoria i argumenta que la seva posició pot ésser qualificada de «teonomia del deure».

Els estudis de la tercera part tenen en comú l'interès per les condicions polítiques del dret segons Vitoria. El primer d'aquests estudis, de Jörg A. Tellkamp, professor de filosofia a l'Institut de Filosofia de la Universidad Auntonoma de Méjico, intitulat *Vitorias Weg zu den legitimen Titeln der Eroberung Amerikas*, pp.

147-170, analitza els «títols legítims» en relació al descobriment d'Amèrica; Andreas Niederberger, professor de l'Institut für Philosophie de la Goethe Universität de Frankfurt am Main, *Recht als Grund der «res publica» und «res publica» als Grund des Rechts. Zur Theorie legitimer Herrschaft und des «ius gentium» bei Francisco de Vitoria*, pp. 171-200, dedica el seu estudi a la relació entre dret i ordre públic; Kirstin Bunge, col·laboradora científica de la Goethe Universität de Frankfurt am Main, en el seu estudi *Das Verhältnis von universaler Rechtsgemeinschaft und partikularen politischen Gemeinwesen. Zum Verständnis des «totus orbis» bei Francisco de Vitoria*, pp. 201-227, destaca la importància de la igualtat de tots els homes i les seves repercussions en el *ius gentium*. Johannes Thumfart, *Francisco de Vitorias Philosophie: globalpolitisch, nicht kosmopolitisch*, pp. 229-254, argumenta que la teoria del dret de Vitoria s'ha d'interpretar en relació amb la problemàtica concreta de les situacions polítiques sorgides en el context del colonialisme. Clou aquesta part l'estudi d'Andreas Wagner, col·laborador científic de la Goethe Universität de Frankfurt am Main, *Zum Verhältnis von Völkerrecht und Rechtsbegriff bei Francisco de Vitoria*, pp. 255-286, extreu conclusions de la teoria del dret de Vitoria de cara a un concepte «liberal» de drets.

La quarta part és integrada pels estudis que tracten del dret internacional en l'obra de Vitoria. Stefan Kadelbach, professor de dret de la Goethe Universität de Frankfurt am Main, en el seu estudi *Mission und Eroberung bei Vitoria: Über die Entstehung des Völkerrechts aus der Theologie*, pp. 289-321, reconstrueix el desenvolupament històric del dret internacional i analitza i valora les aportacions de Vitoria. Norbert Brieskorn, professor a la Hochschule für Philosophie de Munic, *Francisco de Vitoria: Theologie und Naturrecht im Völkerrecht. Auch ein Kampf um Differenzen*, pp. 323-349, investiga la relació entre la filosofia i la teologia en el pensament de Vitoria. Brieskorn arriba a la conclusió que els conceptes de dret públic i de dret internacional són amarats d'aspectes teològics. Merio Scattola, professor associat d'història de les idees *politiques* de la Universitat de Pàdua, *Die Systematik des Natur- und Völkerrechts bei Francisco de Vitoria*, pp. 351-391, argumenta la importància d'un «acord virtual de la humanitat». Matthias Kaufmann, professor d'Ètica del Seminar für Philosophie de la Martin-Luther-Universität de Halle-Wittenberg, *Francisco de Vitorias Beitrag zur Ablösung des «ius gentium» vom «ius naturale»*, pp. 394-409, recalca l'originalitat del dret internacional tal com l'entén Vitoria respecte de la tradició tomista i del dret romà.

Aquests estudis són precedits per una taula de continguts (pp. v-vi), per un prefaci signat per K. Bunge, A. Spindler i A. Wagner en alemany (pp. vi-ix), en anglès (pp. x-xii), en castellà (pp. xiii-xv) i en francès (pp. xvi-xviii). Arrodoneixen l'obra les sigles i abreviatures utilitzades (pp. 411-412), una breu presentació dels autors (pp. 413-414) i l'índex de noms (pp. 415-416).

Jaume Mensa i Valls